

Politieke strijd om (groene) kunstmest nadert ontknoping

Een wereld zonder kunstmest bestaat niet

Mest tegen hoge kosten moeten afvoeren, extra kunstmest moeten aankopen en de bodemvruchtbaarheid zien teruglopen. Raar maar waar. VVD-Europarlementariër Jan Huitema gooit zijn jeugdig elan in de strijd met de kunstmestindustrie om hier verandering in aan te brengen. Samenwerken in plaats van strijden, biedt wellicht meer perspectief. Er is al genoeg geld over de balk gegooid.

Mest tegen hoge kosten moeten afvoeren, extra kunstmest moeten aankopen en de bodemvruchtbaarheid zien teruglopen. Raar maar waar. VVD-Europarlementariër Jan Huitema gooit zijn jeugdig elan in de strijd met de kunstmestindustrie om dit te veranderen. Samenwerken in plaats van strijden biedt wellicht meer perspectief. In het quotumloze tijdperk zijn de mestafzetkosten gestegen naar 20 euro per kuub en meer. Tegelijkertijd kunstmest moeten aankopen doet dubbel pijn in de

portemonnee, zeker nu de prijs sinds lange tijd weer flink stijgt en kunstmest weer een niet te verwaarlozen kostenpost wordt. Ook groeit het besef dat er wereldwijd een fosfaattekort dreigt en krijgt de kunstmestindustrie net als de veehouderij een niet geringe opgave voor de kiezen om de CO₂-uitstoot te verminderen. Het energievretende productieproces van kunstmest gaat steeds zwaarder wegen in de strijd tegen klimaatverandering. Melkproductie kan niet zonder productie van broeikasgassen, maar de footprint is een stuk minder als mest

kunstmest gaat vervangen. En de Europese Unie heeft bovendien het tijdperk van de circulaire economie aangekondigd. De nieuwe meststoffenrichtlijn heeft als doel organische meststoffen een gelijk speelveld te bieden in de concurrentie met de traditionele kunstmest, heet het officieel.

Dromen van bruin goud

Waar wachten we nog op? Waar is de droom van het bruine goud gebleven, waar de laatste

Een studie van het LEI en het Nederlands Meststoffen Instituut wijst uit dat het financiële effect minimaal is als kunstmestvervangers, zoals mineralenconcentraten, erkend worden als kunstmest.

landbouwminister Gerda Verburg over sprak? Mest zal nog eens geld opleveren, voorspelde ze in 2009 bij de start van een proef met digestaat bij het inmiddels failliete Biogreen, een grote mestvergistinginstallatie in Heeten (OV). 'De Heetense varkensboeren claimen dat die 'restmest' niet onder doet voor kunstmest, maar de Europese Unie wil dat nog niet geloven. Met geld van het ministerie gaat de Universiteit van Wageningen de kwaliteit van dit zogeheten digestaat onderzoeken en bekijken of een veredelingsproces mogelijk is', aldus het regionale dagblad De Stentor destijds.

De rechtse coalitie die volgde nadat Verburg moest plaatsmaken, had er nog meer vertrouwen in dan minister Verburg en kwam met een 'tienpuntenplan'. Eigen verantwoordelijkheid was het thema van de VVD, het CDA en de PVV toen ze vlak voor de kerst van 2010 een gezamenlijk plan om het toekomstig mestbeleid vorm te geven, presenteerden. Een kunstmestvrije veehouderij, een grondgebonden mestbeleid, een efficiënt voerspoor en het schrappen van overbodige regelgeving. Met deze punten wilde de coalitie een denkrichting aangeven voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn voor de periode 2014-2017, dat inmiddels bijna is afgelopen. Voerspoor, grondgebondenheid en eigen verantwoordelijkheid: allemaal begrippen die gestalte hebben gekregen sinds de tijd van Kamerlid Koopmans en staatssecretaris Henk Bleker. Weliswaar gooidde de snelle groei van de melkveehouderij roet in het eten, maar deze hoofdlijnen zijn blijven staan.

Kunstmest ongeëvenaard?

Van een kunstmestvrije veehouderij is echter tot op heden geen sprake. Ook niet in Nederland. VVD-Europarlementariër Jan Huijtema is al blij als het in 2018 mogelijk wordt om kunstmestvervangers, gemaakt van dierlijke mest, door heel Europa vrij

te verhandelen. Daarvoor is een keurmerk in de maak, vergelijkbaar met het CE-keurmerk, dat garanties biedt over de samenstelling, de werking en de verliezen naar het milieu. Vorige maand ging de Europese liberale fractie akkoord met het voorstel dat hij schrijft als voorzitter van de landbouwcommissie van het Europe Parlement. Een winstpunt, want vertegenwoordigers van de kunstmestindustrie zijn ook juist in dit segment van de politieke arena in Brussel te vinden. Bijvoorbeeld de Deen Jacob Hansen, voorzitter van belangenvereniging Fertilizers Europe.

Hansen wekt de indruk het prima te vinden dat dierlijke mest wordt opgewerkt tot kunstmestvervanger, zolang het maar geen minerale meststof wordt genoemd. Het procedé van de kunstmestproductie en de werking ervan is voorbehouden aan de makers. Dit is niet louter een woordenstrijd, vergelijkbaar met de vegetarische slager, die natuurlijk geen echte slager is. Het heeft te maken met het begrip werkingscoëfficiënt. Hoewel er kritische geluiden zijn van wetenschappers die bestrijden dat kunstmest per definitie de meest voorspelbare werking heeft met de minste verliezen, gaan de Brusselse autoriteiten niet zonder slag of stoot overstap. En daar is ook reden toe, want lang niet alle bewerkte mest is betrouwbaar in werking en homogeen en constant van samenstelling.

Bovendien is het effect van een gerichte kunstmestgift in jonge, net gekiemde gewassen onverslaanbaar, stelt professor Keith Goulding van de Engelse universiteit van Rothamsted, dicht bij Londen. En hij kan het weten, want de ervaren wetenschapper op het gebied van nutriëntenmanagement beschikt over proefvelden waar al 150 jaar onderzoek wordt gedaan naar het effect van bemesting, met of zonder kunstmest (zie kader). Maïstellers in Nederland zullen het belang van een startkunstmestgift beamen, nu de startgift met fosfaat niet meer toegestaan

is in de maïsteelt. Naast de voorspelbaarheid van de werking en de samenstelling van kunstmest zijn ook de beschikbaarheid dankzij het distributienetwerk en de eenvoudige aanwending van kunstmest sterke punten.

Geld over de balk

Maar juist op dit punt hoopt DLV Advies het komende voorjaar het verschil te kunnen maken. Afgelopen jaar deed de adviesdienst naar eigen zeggen met succes onderzoek naar het effect van hun 'groene fosfaat mestkorrel'. Groen Fosfaat is een meststof gemaakt van reststoffen uit de industrie en veehouderij, een mestsoort met een hoog fosfaatgehalte. Naast fosfaat, bevat Groen Fosfaat stikstof, kalium en borium. Het is een van de weinige producten waar muziek in zit. Akkerbouwers hebben behoefte aan goed werkende meststoffen en daarnaast organische stof. Met het Groen Fosfaat wordt aan beide eisen voldaan en kan de akkerbouwer dit product op afroep krijgen voor de bijbemesting bij het zaaien of poten, aldus DLV Advies.

Dan is er organische-meststoffenproducent MeMon te Arnhem, die mengmeststoffen gebaseerd op pluimveemest verhandelt naar de tuinbouw. En er is een fabriek voor de productie van gedroogde koemest in Dronten. Maar als iedereen zich op dit afzetkanaal richting de tuinbouw stort, is de markt snel bedorven. Tientallen, zo niet honderden initiatieven zijn de afgelopen jaren mislukt. Alleen al vorig jaar ging er voor minstens 50 miljoen euro aan investeringen verloren, berekent mestdeskundige Wim Kromwijk uit Driebruggen (ZH). Hij hekelde de verspilling van subsidiegeld. Deze maand nog werd 10 miljoen euro beschikbaar gesteld voor mestverwerking door het ministerie van EZ. Bovenop de 150 miljoen euro voor de Jumpstart-boerderijvergist, die FrieslandCampina heeft gelanceerd. Kromwijk volgt het mestdossier al 30 jaar en kent de belangen van zowel de ►

Het wonderbaarlijke effect van kunstmest

Nergens in de wereld kan het verbluffende effect van kunstmest op de voedselproductie treffender worden geïllustreerd dan in het Engelse Rothamsted, op de proefvelden van de gelijknamige universiteit, nabij Londen. Daar wordt al meer dan 150 jaar onderzocht welk effect bemesting heeft op de graanopbrengst. Een graslandproefveld met een vergelijkbare opzet is bijna net zo oud.

Toen de kunstmest werd geïntroduceerd, verdrievoudigde de opbrengst, slechts onderbroken door een periode dat ziekten en plagen forse opbrengstderiving veroorzaakten. Gewasbescherming heeft immers ook een sterk opbrengstverhogend effect. Het verband tussen kunstmest en voedselproductie is zelfs zo groot dat er vrijwel een rechte lijn te trekken valt met de groei van de wereldbevolking in de twintigste eeuw. Volgens de Canadese wetenschapper Vaclav Smil had twee vijfde van de wereldbevolking niet bestaan zonder de uitvinding van het Haber-Bosch-procedé, waarmee synthetische ammoniak wordt geproduceerd. Meststoffen zijn hard nodig om de groeiende wereldbevolking te voeden, ook de synthetisch geproduceerde meststoffen.

In het Engelse Rothamsted, op de proefvelden van de gelijknamige universiteit, wordt al meer dan 150 jaar onderzocht welk effect bemesting heeft op de graanopbrengst. Een graslandproefveld met een vergelijkbare opzet is bijna net zo oud.

„Ik zie het als mijn taak om ervoor te zorgen dat organische meststoffen, zoals mineralenconcentraat, ook daadwerkelijk kunnen gaan concurreren met kunstmest. Volgende zomer hoop ik op een onderhandelingsresultaat”, aldus VVD-Europarlementariër en melkveehouder Jan Huitema.

kunstmestindustrie als de veehouderij. Hij vindt dat LTO en de politiek de veehouderij misleiden: „Zolang de veehouderij denkt: mestafzet wordt veel te duur, we moeten het verwerken, wordt het geen succes. Er moet een markt zijn voor dierlijke mest. Bewerken is veel te duur, want de akkerbouw is tevreden met de huidige situatie. De logistiek van drijfmest werkt prima en de akkerbouwer krijgt ervoor betaald.”

Groene kunstmest in Geleen

De Nederlandse kunstmestindustrie reikt de sector de hand. Voorzitter Marc van Doorn van de brancheorganisatie Meststoffen Nederland stelt dat de agrarische sector en de kunstmestindustrie nu hun kans moeten grijpen om gebroederlijk een organische mestkorrel voor de export op de markt te zetten. De agrodirecteur bij kunstmestproducent OCI Nitrogen in Geleen (LB) heeft gesprekken gevoerd met de varkenshouderijorganisatie POV en ZLTO over de gegarandeerde aanvoer van dagverse mest op het terrein van de kunstmestfabriek, nabij de snelweg.

Daar moet de grootste vergistingsinstallatie ter wereld in productie genomen worden. Want alleen als er hele grote volumes aan te pas komen, wordt het misschien lonend om met biogas groene kunstmest te gaan produceren. Van Doorn: „Met biogas kunstmest produceren is milieuvriendelijker dan dierlijke mest indrogen en opwerken. Dat vreet energie. Bij de kunstmestproductie gaat nu restwarmte verloren, die we kunnen gebruiken om de biogasproductie efficiënter te maken.” Een win-winsituatie waarbij zowel de veehouderij als de kunstmestindustrie verduurzaamt. Van Doorn hoopt op stappen van het Ministerie van Economische Zaken bij de totstandkoming van de grootste biogasinstallatie ter wereld. Overheidssteun zou het verdienmodel aanzienlijk kunnen verbeteren.

Samenwerken

Kromwijk verwacht niet dat de kunstmestindustrie grote stappen gaat zetten. „Ze zijn zo flexibel als een dikke eik.” Hij gaat

ervan uit dat de komende jaren de optimale combinatie van onbewerkte dierlijke mest en kunstmest verder wordt verfijnd. „Er is in het verleden al enorm veel bereikt in Nederland met efficiënte aanwending van mest en kunstmest op het juiste moment. Waarom zou je drijfmest gaan bewerken als het huidige systeem goed werkt? Grondgebonden veehouderij en samenwerken met de akkerbouw bieden het meeste perspectief. De zuivelsector en de melkveehouderij moeten niet langer met mestoverschotten in verband worden gebracht. Ik hoop van ganser harte dat de Jumpstart-microvergisting van FrieslandCampina gaat slagen. Maar tot nu toe is boerderijvergisting nooit rendabel geweest. Laagwaardige waterige mineralenconcentraten en erkenning voor digestaat als kunstmest gaan het verschil ook niet maken. Het gaat mis als de werkingscoëfficiënt van digestaat verandert in het nadeel van de akkerbouw. Dan kiezen ze voor kunstmest in plaats van producten afkomstig van de veehouderij.” Kromwijk wijst ook op een studie van het LEI en het Nederlands Meststoffen Instituut, waaruit blijkt dat het financiële effect

minimaal is als kunstmestvervangers, zoals mineralenconcentraten, erkend worden als kunstmest.

Zomer 2017 keerpunt?

Tientallen jaren frustratie op het gebied van mestverwerking weerhouden Europarlementariër Jan Huitema er niet van zijn idealen te blijven nastreven. Vol jeugdige enthousiasme vecht de 32-jarige melkveehouder voor de droom van iedere Nederlandse veehouder: bruin goud. „Ik zie het als mijn taak om ervoor te zorgen dat organische meststoffen, zoals mineralenconcentraat, ook daadwerkelijk kunnen gaan concurreren met kunstmest. Volgende zomer hoop ik op een onderhandelingsresultaat. De wetgeving gaat op zijn vroegst in 2018 in. De kunstmestindustrie maakt met zijn lobby boerenorganisaties bang dat dit voorstel ertoe zal leiden dat kunstmest duurder wordt. Dat doet ze echt niet omdat ze zo is begaan met de portemonnee van de boer. Het is eigenbelang; ze probeert de concurrentie van organische meststoffen af te houden.” ■

Nederland kunstmestgigant

Nederland hoort met een productie van 7,5 miljard kilo bij de grootste kunstmestproducenten ter wereld. De Nederlandse landbouw neemt hiervan circa 11 procent af, bijna 90 procent wordt geëxporteerd. Tot 2013 was sprake van een afname van het gebruik van kunstmest in Nederland, de afgelopen jaren is er weer sprake van een stijging. De sector telt zes fabrikanten en groothandelaren met ruim 1.700 werknemers. Het gaat om Yara in Sluiskil (ZL), OCI Nitrogen in Geleen (het voormalige DSM), Rosier in Sas van Gent (ZL), ICL Fertilizers in Amsterdam, Triferto in Doetinchem (GD) en Planta Cote in Terneuzen (ZL). Ongeveer 4 procent van de Nederlandse aardgasproductie wordt ingezet voor het maken van stikstofkunstmest (bron: Leeuwarder Courant).